

Liseler İçin Felsefe Kitabı Üzerine Bir İnceleme

Deniz Özdemir

Hayatında ilk defa felsefe eğitimi alacak bir kişiye bu dersi nasıl sevdirebiliriz? Nasıl öğretebilirizden önce nasıl sevdirebiliriz üzerinde öncelikle durmamız gerekir. Çünkü genel olarak toplumda felsefe ile ilgili pek çok olumsuz ön yargı var. Bunlardan bazıları; felsefenin çok fazla işe yaramadığı, anlamsız bilgi yığını hatta “Felsefe yapma bana şimdi” gibi bir deyimle anlatılmak istenen artık, sıkıcı, anlaşılmasız ve boş konuşmayı ifade ediyordur. Felsefe eğitiminde asıl sorun bu ön yargıları silmek ve felsefe öğrenimi yapabilmektir. Lisede felsefe öğrenimi yapabilmek için elimizdeki kaynağın bu amaca ne kadar uygun olup olmadığını tartışmamız gerekir.

T.M.E. sisteminde liselerde okutulan her ders için bir kitap seçilir ve bu kitap M.E.B. tarafından onaylanmak zorundadır. Öğretmen kendi istediği kitabı okutabilme yetkisine sahip değildir. Ancak okuma kitapları tavsiye edebilir. Benim lise kitabı olarak incelediğim M.E.B. 5. baskısı olan “Liseler için Felsefe Ders Kitabı.” Kitaba genel olarak baktığımızda 8 üniteden oluşuyor. Bu sekiz ünitenin en az iki yada üç alt başlıkları var ve bunlara da konu başlıklarını eklediğimizde lisans düzeyinde felsefe eğitimi alan öğrencilerin zorunlu olarak bilmesi gereken düzeye denk geliyor. Öncelikle şunu sormamız gerekiyor; bu kadar yoğun ve karmaşık bilgi daha önce hiç felsefeyle ilgisi olmayan ilk kez felsefe eğitimi alacak öğrencileri için ne kadar gerekli? Eğitim anlayışındaki genel bir hataya düşüyoruz; çok şey öğretmeye çalışıp elde hiçbir şeyin olmaması. Bu şuna benziyor naylon bir torbaya olması gerekenden çok fazla ağırlıkta eşya koyarsak en sonunda torba yırtılır ve tüm eşyalar yere düşer. Torba alacağı miktardaki ağırlığı da artık taşıyamaz. Bunu herhangi bir şeye olması gerekenden fazla ağırlık yüklersek en sonunda ağırlık yüklediğimiz şey dağılır. Liselerdeki felsefe eğitiminde de bunu yapıyoruz. Öğrenciler çok şey öğrenmeye çalışırken aslında hiçbir şey öğretmiyoruz.

Bu kitabın ilk giriş bölümünü okuduğumuzda gördüğümüz felsefenin anlamı ve bilgi tanımından bahsediyor. Felsefenin ne olduğu ve bilgi felsefesi giriş için önemli konular fakat felsefenin ne olduğu, neden böyle bir disiplinin doğduğu ve ihtiyaç duyulduğu ile ilgili bir açıklama ve insanın yaşamasında nasıl bir yere sahip olduğu konusunda hiçbir açıklama yok. Felsefe öğrenmek isteyenlerin Rasyonalizm, idealizm, empirizm... gibi kavramları, bilmesi ve bu kavramların altını doldurabilmesi önemlidir. Fakat felsefenin ne olduğunu anlamaya çalışan bir kişi felsefeyi bir yere oturtmak isteyecektir. Örneğin matematik hesap yapmayı sağlar, tarih geçmiş olayları anlatır, edebiyat yazı yazmamızı ve daha iyi konuşmamızı sağlar, coğrafya dünyayı tanımamızı sağlar. Bunlar çok basite indirgenmiş tanımlar olabilir ama karşımızdakilerin (öğrencilerin) dikkatini çekmek ve algılarını uyarmak için bunu yapmak zorundayız. Felsefe nedir? O zaman “Felsefe insanın daha iyi düşünmesini sağlar.”

Kitapta felsefenin tanımı yapılırken felsefe soru sorma, sorgulama etkinliğidir; “Varlığı sorguya çekmektir” gibi bir tanım yapılırken hemen arkasından felsefenin bilgi, değer, varlık konusunda irdeleyici ve eleştirici olduğu açıklaması geliyor ve bilgi tanımı ve bilgi türlerinin açıklamasına geçiliyor. Felsefenin düşünmeyle, düşünceyi geliştirici bir etkinlik olmasıyla ilgili hiçbir ifade yer almıyor, elbette verdiği bu açıklamalar düşünmeyle ilgili fakat “Varlığın sorgulanması” cümlesinden felsefe eğitimi hiç almamış ve felsefenin ne olduğunu bilmeyen birisi be anlayabilir ve ne olduğundan emin olmadığı bir konuyu nasıl öğrenmeye çalışır. Felsefenin küçük ve yetersiz bir tanımı yapıldıktan sonra hemen ezberlenmesi gereken bilgilere geçiliyor. Bir düşünüre göre “iyi bir filozof olabilmek için gereken tek şey hayret etme yeteneğidir.” Bu tarzda ders işleme yöntemi ile öğrencilerin hayret etme yeteneğini geliştirmekten çok ilgisizliği uyandırıyor.

Öğrencilerin kafasında hiçbir şey oluşturmadan lisans düzeyinde kavramları öğretmeyiz, onların anlamalarını sağlamak için kavramları sadeleştirip, konuları daraltabiliriz. Filozoflar “izm”lerin açıklaması olarak değil tek başlarına incelenebilir çünkü öğrenciler kavramlardan önce nasıl düşünüldüğünü görerek, dersler daha zevkli hale gelebilir.

Ahlak felsefesi bölümünde de öğrencilere ahlak, felsefe ve özellikle kendi yaşamıyla ilgili bağlantı kurması sağlanabilir. Bunun olabilmesi içinde belki verilen örneklerin yaşamdan kesitlerle oluşturulması gerekir. Ama kitapta yaşamda olan anlaşılabilir basit örneklerle ahlak felsefesi kavratılabilir fakat bunun yerine daha teorik ve ezberlenmesi gereken yoğun ifadelerle konu anlatılmaya çalışılmış. Özellikle lise çağındaki gençlere ahlak felsefesinin öğretilmesi ve yaşamla bağlantı kurulmasının sağlanması çok önemli çünkü bu sayede kendi eylemlerini sorgulayan daha doğru kararlar verebilecek gençler yetiştirilebilir. Ahlak felsefesini daha dikkat çekici hale getirmek için küçük bir metin okutulup, bu metinde geçen olaylar ve insanların eylemleri sorgulanarak ahlak felsefesi kavratılmaya çalışılabilir.

Ergenlik dönemindeki gençlerin pek çoğu ya siyasetten uzaktır ya da bazıları belli bir ideoloji sahibi görünmek ve bunun savunuculuğunu yapmak konusunda çok katı olabilirler. Her insanın belli bir siyasi görüşü vardır ama ideolojiler arasında sıkışmak zorunda değildir. Siyaset felsefesi dersinde bu konulara dikkat etmek gerekir ve felsefecilerin belli bir ideolojiye girmek zorunda olmadıklarını açıklamak gerekir. Kitapta bu konu ile ilgili okuma parçası çok aydınlatıcı ve olumlu bulunacak bir makale özellikle ideolojilerin içine sıkışmamak gerektiğini açıklayıcı bir şekilde anlatıyor. Derste öğrencilere bu makaleyi okutarak dersin bu şekilde işlenmesi daha iyi olabilir. Felsefe derslerinde de daha güzel olacak şey bu şekilde gerçekleşir.

Siyaset felsefesinden sonra din felsefesi bölümüne baktığımızda ilk dikkati çeken Tanrının varlığını kabul eden görüşlere çok fazla yer verilmesi buna karşılık Tanrının varlığını reddeden filozoflara çok fazla yer verilmemesi. O dönemdeki çocuklara din felsefesinde Tanrının varlığını kabul edenler ve reddedenler ayırımını yaparak bu konuyu anlatmak yanlış olur. Çünkü içinde yaşadığımız topluma baktığımızda bu konuda çok fazla önyargılara sahibiz bu nedenle Tanrının varlığını reddeden filozof olarak geçen Nietzsche, Sartre ve Leibniz gibi önemli düşünürlerle ön yargıyla yaklaşılmasına neden olacaktır. Belki tanrının varlığını reddeden görüş bu nedenle kısaltılmış yada M.E.B.’liğimizin genel bir politikasından örneklemediği düşüncelere çelişmiş olur. Belki din felsefesini işlerken daha farklı bir yöntem geliştirilebilir. Çünkü önyargılardan kurtulabilmek bazen oldukça zordur.